

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 177
7940 AD MEPPPEL
telefoon: 0522-236251
telefax: 0522-236399

VERSLAG

Zeventiende vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 21 mei 2001

Aanwezig :

Dhr. dr. A.J. Mulder (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân
Dhr. B.R. Bakker	Wethouder Gemeente Tytsjerksteradiel
Dhr. mr. A.L. Bennen	Gemeente Leeuwarden
Dhr. A.J. Bousema	Omwonenden Tytsjerksteradiel
Kol J.B. Crol	Defensie EID Noord-Oost Nederland
Mevr. G. van Delft-Jaasma	Burgemeester Gemeente Menaldumadeel
Dhr. J.F. Deunk	VROM Inspectie Milieuhygiëne
LtKol J.M.G. van Laarhoven	Luchtmachtstaf Hoofd Sectie Geluidhinder c.a.
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Defensie DGWT Noord-Oost Nederland
LtKol J. Overman	Defensie DGWT Gelderland
Dhr. drs. Tj. Raap	Provincie Fryslân
Maj H.J. Smedema	Hoofd Staf Voorlichting Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G. F. J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel
Maj B. Vianen	Hoofd Verkeersleiding Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. drs. Kl.Vos	Milieuplatform Leeuwarden
Kol J.S. Willemse	Commandant Vliegbasis Leeuwarden.
6 belangstellenden	

Afwezig met kennisgeving:

Dhr. Vos en dhr. Grit	Gemeente Leeuwarderadeel
Mevr. Hafkamp	Wethouder Gemeente Leeuwarden (wordt vervangen door dhr. Bennen)

1. Opening:

De voorzitter heet de aanwezigen welkom en opent de vergadering.

2. Mededelingen:

De secretaris deelt het volgende mede:

- * Bericht van verhindering is ontvangen van de bovengenoemde leden.
- * Dhr. Bakker van de Gemeente Tytsjerksteradiel is voor het eerst aanwezig als opvolger van dhr. van der Werf. Dhr. Bousema is dhr. Hager opgevolgd als omwonendenvertegenwoordiger van Tytsjerksteradiel. Dhr. Deunk vertegenwoordigt als opvolger van mevr. Veenbaas de Inspectie Milieuhygiëne. Kol Willemse is voor het laatst aanwezig bij een vergadering van de commissie. Hij zal als Commandant Vliegbasis Leeuwarden worden opgevolgd door Kol Mulder. Kol Crol is eveneens voor het laatst. Hij zal als lid van de commissie worden opgevolgd door de bij de vergadering reeds aanwezige LtKol Overman.

Dhr. Vos wijst op enkele omissies in de ledenlijst. **De secretaris** zal dit corrigeren.

3. Suggesties voor te bespreken onderwerpen:

De voorzitter vraagt of de leden van de commissie onderwerpen willen inbrengen, die tijdens deze of een volgende vergadering besproken kunnen worden.

De secretaris merkt op dat abusievelijk de Defensie Milieubeleidsnota niet is geagendeerd voor deze vergadering. Hij stelt voor na agendapunt 12 Kol Crol in de gelegenheid te stellen een toelichting te geven op deze (met nr. LW/00.16/5 toegezonden) nota.

4. Inventarisatie gesprekspunten publiek:

Geen van de op de publieke tribune aanwezige belangstellenden maakt gebruik van de uitnodiging van de voorzitter het spreekrecht voor het publiek te benutten.

5. Verslag 16e vergadering dd 15 mei 2000 (toegezonden als nr. LW/01.17/1).

Het verslag wordt vastgesteld met de volgende wijzigingen:

- * Blz. 3, ag.pt. 7.4, 1^e regel: "naar" verwijderen.
- * Blz. 4, ag.pt. 7.4, 3e regel: "naan" moet zijn "na te gaan".
- * Blz. 7, ag.pt. 10, 4^e regel: "dB(A)" moet zijn "Ke".
- * Blz 7, ag.pt. 8.3, 10 regel: "de COVM" moet zijn "de omwonenden en daarmee voor de COVM".

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

- * **De voorzitter** wijst op het gestelde op bladzijde 2 (ag.pt. 6, 1^e*) en bladzijde 8, ag.pt.10, 29^e regel van het verslag betreffende het overleg met de Staatssecretaris van Defensie over de onderbenutting van de geluidruimte en de mogelijkheden tot verkleining van de zone. **De secretaris** antwoordt dat hij binnen het Ministerie van Defensie heeft overlegd over de mogelijkheid dat de Staatssecretaris van Defensie een (deel van) een vergadering van de COVM bijwoont, waarbij het genoemde onderwerp besproken zou kunnen worden. Daarbij is de suggestie gedaan een en ander te combineren met de afsluiting van de werkzaamheden van de Stichting Geluidwerende Voorzieningen. Geconcludeerd is dat een dergelijke bijeenkomst mogelijksterwijs in het najaar van 2001 (al dan niet in combinatie met de voor 12 november geplande vergadering van de COVM zou kunnen plaatsvinden).
- * **Dhr. Verf** merkt naar aanleiding van het gestelde op bladzijde 7, agendapunt 9, 8^e regel op, dat het zijns inziens onwaarschijnlijk is dat de flycatcher een radarfrequentie heeft gebruikt die niet herkenbaar is voor de moderne apparatuur in de F16's. **Dhr. Van Laarhoven** antwoordt dat de flycatcher onder meer gebruik maakte van een oude frequentie, die in de moderne systemen niet meer gebruikt wordt. **Dhr. Willemse** vult aan dat er in oefenomstandigheden technische maatregelen getroffen zijn om te voorkomen dat de flycatcher-radar opgemerkt wordt door de vlieger. **Dhr. Van Laarhoven** stelt dat tijdens de starts en landingen de aan boord aanwezige radardetectieapparatuur is uitgeschakeld
- * **Dhr. Raap** vraagt naar aanleiding van het gestelde op bladzijde 9, ag.pt. 12.2 of de voor 6 en 7 juli geplande open dagen van de Koninklijke Luchtmacht op de Vliegbasis Leeuwarden nog doorgang vinden. **Dhr. Willemse** antwoordt dat er inderdaad sprake van geweest is dat de open dagen afgelast zouden dienen te worden in verband met de MKZ-crisis, maar dat inmiddels is geconcludeerd dat dit evenement doorgang kan vinden.

6. Lijst van aandachts- en actiepunten (toegezonden als nr. LW/00.17/2)

De secretaris stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde, voor zover deze niet geagendeerd zijn voor deze vergadering.

- * punt 7c: **Klachtenrapportage/antwoordapparaat:**
Dhr. Willemse merkt op dat Staf Voorlichting momenteel drie telefoonlijnen beschikbaar heeft en dat bij overbelasting wordt doorgeschakeld naar andere afdelingen op de vliegbasis. Desalniettemin zal het in de COVM gedane voorstel om een antwoordapparaat aan te schaffen worden opgevolgd.
- * punt 9: **Voorlichtingsfolder gebruik Vliegbasis Leeuwarden:**
Dhr. Willemse deelt mede dat een eerste concept voor een dergelijke folder gereed is voor bespreking in de voorlichtingscommissie. Er wordt naar gestreefd de tekst van de folder tijdens de volgende plenaire vergadering van de commissie aan de orde te stellen.
- * punt 11: **Normering Kosteneenheid/Ontwikkeling Europese norm:**
Dhr. Van Laarhoven meldt dat verwacht wordt dat rond de jaarwisseling Europese besluitvorming over de Europese geluidbelastingnorm (dosismaat) zal plaatsvinden. Voorts is

momenteel een werkgroep bezig met het ontwikkelen van een meet- en rekenvoorschrift. De vaststelling hiervan zal mogelijk volgend jaar plaatsvinden. Aandachtspunt blijft gehandhaafd.

* punt 12: **Luchtverontreiniging:**

Dhr. Willemse deelt mede dat ten tijde van het onderzoek naar de luchtverontreiniging tijdens 2/3 van de starts gebruik gemaakt is van de naverbrander, hetgeen representatief is voor een gemiddelde oefendag.

* punt 14: **Verbeterpunten naar aanleiding van evaluatie**

De secretaris deelt mede dat hem bij navraag binnen het Ministerie van Defensie is gebleken dat de mogelijkheid van het aanpassen van de instellingsbeschikking van de commissie (met betrekking tot de verbreding van de taakstelling) is onderzocht en dat een brief over dit onderwerp onderweg is naar de commissie.

Dhr. Van Laarhoven zet uiteen dat een eerste proefopstelling betreffende het nieuwe computersysteem voor de bewaking van de geluidszone is geïnstalleerd op de Vliegbasis Leeuwarden. Momenteel worden in overleg met het NLR nog enkele verbeteringen aangebracht. Daarna zal het systeem op alle Nederlandse vliegbases worden toegepast.

7. **Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken:**

7.1 Brief Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten aan gemeenten Leeuwarden, Leeuwarderadeel en Menaldumadeel betreffende het opnemen van de geluidzone Wet Geluidhinder in de bestemmingsplannen (toegezonden *als nr. LW/01/17/3*).

Dhr. Bennen is van mening dat tekst van de brief op enkele punten minder zorgvuldig geformuleerd is dan de betreffende tekstgedeelten uit het jaarverslag van de COVM. Zijns inziens doet met name de tekst over het gevoerde overleg en de door de Provincie vervaardigde notitie geen recht aan de werkelijke gang van zaken, zodat hij zich daarvan distantieert. **Dhr. Raap** bevestigt dat de notitie van de Provincie inderdaad een andere strekking had. Het betrof slechts een analyse van de mogelijkheden van wet en regelgeving en bevatte geen toezegging of intentie.

7.2 Brief Ministerie van Defensie betreffende goedkeuring begroting 2001 (toegezonden *als nr. LW/01.17/7*).

Op een vraag van **dhr. Vos** antwoordt **de secretaris** dat er bewust 3 vergaderingen per jaar in de begroting zijn opgenomen, terwijl er slechts 2 vergaderingen zijn gepland. Dit is om financiële ruimte te hebben om indien nodig een extra vergadering in te lassen.

8. **Klachtenbehandeling.**

8.1 **Klachtenoverzicht Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden.**

* Overzicht oktober 2000 (toegezonden *als nr. LW/01.17/11a*)

Dhr. Verf wijst erop dat 44 van 50 klachten betrekking hebben op het avondvliegen. Hij vraagt een verklaring van de Luchtmacht over dit hoge aantal. **Dhr. Willemse** zet uiteen dat de behoefte aan avondvliegen is toegenomen in verband met de wijziging van de taakstelling van de Luchtmacht. In de afgelopen periode is evenwel gebleken dat er grenzen zijn aan de mogelijkheden het avondvliegen te beoefenen. Deze grenzen betreffen de belasting van enerzijds de omgeving en anderzijds de eigen organisatie. De Luchtmacht staat nu voor de afweging hoe de grotere behoefte het beste ingevuld kan worden: twee avonden per week met één shift per avond of één avond per week met twee shifts per avond. In de afgelopen periode is aanvankelijk gevlogen volgens de laatstgenoemde variant, omdat ingeschat werd, dat dit zowel voor de omgeving als voor de eigen organisatie de voorkeur had. Uit de klachtenrapportage blijkt echter dat met name de tweede shift leidt tot klachten over geluidhinder. Bovendien is uit de tussentijdse overzichten van het nieuwe geluidbewakings-systeem gebleken dat het vliegen later op de avond in verband met de hogere nachtstrafactor een te groot beslag legt op de beschikbare geluidruimte. Derhalve is sedert januari weer gevlogen volgens de variant van 2 avonden met één shift per avond. Gebleken is dat dit heeft geleid tot een afname van het aantal klachten, zodat voorlopig met deze variant verder wordt gegaan. Daarnaast worden andere maatregelen getroffen, zoals een toenemend gebruik van de buitenlandse mogelijkheden.

Mevr. Van Delft merkt op dat er veel klachten zijn ingediend door inwoners van Dronrijp. **Dhr. Willemse en dhr. Vianen** antwoorden dat volgens de reguliere vertrekprocedure eerst een bocht langs Marssum wordt gemaakt, waarna een baken ten oosten van Dronrijp wordt aangevlogen. Deze route was aanvankelijk op ruime afstand van de kern van Dronrijp gelegen, maar door een

recent uitbreidingsplan zijn er woningen dicht bij de route gebouwd. Volgens **dhr. Willemse** is het in principe mogelijk de route enigszins (in zuidelijke richting) te verleggen om deze situatie te verbeteren. Wel moet nog worden nagegaan of het inpasbaar is in de luchtverkeersstructuur en wat de gevolgen zijn voor de zonering. **Dhr. Bennen** vraagt of het ook mogelijk is de route in noordelijke richting te verleggen. **Dhr. Vianen** antwoordt dat dan de kern van Menaldum in de invloedssfeer zou komen te liggen. Ten zuiden (**Dhr. Stormer**: zuidoosten) van Dronrijp is meer ruimte.

Dhr. Vos wijst op klacht nr. 241 van 23 oktober betreffende het overvliegen van Marssum met gebruik van naverbrander. **Dhr. Willemse** antwoordt dat het wellicht de perceptie is geweest dat boven het dorp gevlogen is met de naverbrander aan. In de praktijk wordt bij gebruik van de naverbrander reeds boven het terrein van de vliegbasis recht omhoog gevlogen en dus niet boven Marssum.

* Overzicht november 2000 (toegezonden als nr. LW/01.17/11b)

Dhr. Verf en **dhr. Stormer** merken op dat bij de klachten nrs. 259 tot en met 326 abusievelijk is verwezen naar klacht nr. 262, terwijl zijns inziens klacht nr. 258 is bedoeld. **Dhr. Smedema** bevestigt dit. **Dhr. Deunk** vraagt naar de zin van het bijgevoegde “rapport m.b.t. protocolafspraken” als in alle gevallen de conclusie luidt dat de klacht niet vermijdbaar was. **De voorzitter** antwoordt dat al eerder was geconstateerd dat de overzichten kunnen worden samengevoegd. **Dhr. Smedema** vult aan dat gewerkt wordt aan een gewijzigde lay-out. Hij voegt daaraan toe dat wel degelijk in een aantal gevallen de conclusie is getrokken dat er sprake was van een vermijdbare klacht.

* Overzicht december 2000 (toegezonden als nr. LW/01.17/11c)

Dhr. Verf stelt vast dat in afwijking van de dalende landelijke trend het aantal klachten betreffende de vliegbasis Leeuwarden aanzienlijk is toegenomen (van 172 tot 354). Zijn inziens dient dit te leiden tot maatregelen door de Klu met betrekking tot de verdeling van de activiteiten over de verschillende bases. Volgens **dhr. Van Laarhoven** is er bij meerdere basis sprake van een stijging van het aantal klachten onder meer als gevolg van het nachtvliegen. Daarentegen neemt buiten de omgeving van de vliegbases het aantal klachten duidelijk af, vooral doordat er minder op lage hoogte is geoefend. **Dhr. Verf** blijft van mening dat er wel degelijk aanleiding is voor een andere verdeling van de activiteiten over de bases. Hij is van mening dat Leeuwarden in verband met de specifiek aan deze basis gebonden activiteiten (zoals bijvoorbeeld FWIT, DWIC en Frisian Flag) ontlast zou dienen te worden van de niet specifiek aan de basis gebonden activiteiten zoals het demonstratievliegen.

* Overzicht januari 2001 (toegezonden als nr. LW/01.17/11d)

Geen opmerkingen

* Overzicht februari 2001 (toegezonden als nr. LW/01.17/11e)

Dhr. Verf wijst op de klachten betreffende het demonstratievliegen en herhaalt zijn eerder geuite standpunt dat dit behoort tot de categorie “vermijdbare hinder”. **Dhr. Vos** constateert dat bij de klachten nr. 36 tot en met 39 betreffende het doorbreken van de geluidsbarrière wel is aangegeven dat deze als vermijdbaar aangemerkt kunnen worden.

* Overzicht maart 2001 (toegezonden als nr. LW/01.17/11f)

Dhr. Smedema deelt mede dat bij de klachten nr. 91 tot en met 104, die eveneens het doorbreken van de geluidsbarrière betroffen, abusievelijk niet is aangegeven dat deze vermijdbaar waren. Dit zal worden gecorrigeerd. **Dhr. Verf** reageert op het bij de rapportage gevoegde persbericht betreffende het avondvliegen op 26 en 27 maart. Het is hem opgevallen dat door de in het persbericht genoemde wijze van landen (directe landing zonder “circuit”) de geluidhinder zeer beperkt was. Hij vraagt of het mogelijk is om altijd op een dergelijke manier te landen. **Dhr. Willemse** antwoordt dat het landen in circuits de snelste manier is om -rekening houdend met de benodigde tussenafstanden een formatie van vliegtuigen aan de grond te krijgen. Volgens **dhr. Verf** is er aanleiding om een concessie te doen aan dit uitgangspunt om de geluidhinder vanwege het avondvliegen te beperken.

De voorzitter concludeert dat in de afgelopen periode het overgrote deel van de klachten betrekking had op het avondvliegen. Hij is van mening dat dit –kennelijk nationaal spelende-probleem aan de orde dient te komen tijdens het gesprek met de Staatssecretaris. Er dient volgens hem gezocht te worden naar mogelijkheden de hinder te minimaliseren. Een voorbeeld hiervan is het vermijden van een tweede shift per avond. Een andere mogelijkheid is het vermijden van het aanvlieg-circuit. **Dhr. Willemse** antwoordt dat er momenteel reeds gestreefd wordt naar beperking van de hinder. Hij wijst in dat verband ook naar de oefeningen die geëxporteerd worden naar Canada en binnenkort naar de Verenigde Staten. Voorts merkt hij op dat met name in de beginperiode na de invoering van de nieuwe nachtzichtapparatuur de behoefte aan het vliegen bij

duisternis extra groot was. Deze behoefte neemt al enigszins af, zodat de huidige praktijk van 2 avonden met één shift vooralsnog voldoende is. Besloten wordt dit onderwerp te agenderen voor het overleg met de Staatssecretaris.

8.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.

- a. Brief van dhr/mevr. Verkerk uit Leeuwarden van 18 januari 2001 (*toegezonden als nr. LW/01.17/3a*) betreffende het nachtvliegen met antwoord Commandant Vliegbasis (*toegezonden als nr. LW/01.17/3b*). Deze brieven worden ter kennisname aangenomen.
- b. Brief Secretaris aan dhr./mevr. de Wind uit Menaldum van 13 februari 2001 betreffende geluidhinder Frisian Flag (*toegezonden als nr. LW/01.17/4*). Deze brief wordt ter kennisname aangenomen.
- c. Brief van dhr./mevr. de Wind van 23 maart 2001, waarin ongenoegen wordt geuit over klachtenafhandeling door vliegbasis en COVM (*toegezonden als nr. LW/01.17/5*). Deze brief wordt ter kennisname aangenomen.
- d. Brief Burgemeester Menaldumadeel naar aanleiding van klachten en artikel in dorpskrant Dronrijp betreffende geluidhinder boven *Dronrijp* (*toegezonden als nr. LW/01.17/6a*), met faxbericht secretaris doorgestuurd naar Staf Voorlichting Vliegbasis Leeuwarden (*toegezonden als nr. LW/01.17/6b*) en met brief secretaris aangeboden aan Dorpsbelang Dronrijp (*toegezonden als nr. LW/01.17/6c*). Deze brieven worden voor kennisgeving aangenomen.

9. Opvolging F-16

De voorzitter memoreert dat met de brief van de Secretaris van 31 augustus 2000 (*nr. LW/00.16/4*) de commissie de Staatssecretaris van Defensie heeft gevraagd om bij de opvolging van de F-16 de verschillende milieu-eisen nadrukkelijk mee te nemen met de besluitvorming. De brief is in afschrift gezonden aan de overige COVM's en heeft geleid tot steunbetuigingen van de COVM Eindhoven (*toegezonden als nr. LW/01.17/8a*) en de COVM Twente (*toegezonden als nr. LW/01.17/8b*). Met de *als nr. TW/01.17/8c* toegezonden brief reageert de Staatssecretaris op de brieven van de COVM's.

Dhr. van Laarhoven zet uiteen dat in het Defensie Materieel Keuze Proces is voorgeschreven dat bij de aanschaf van materieel inzicht geboden dient te worden in de milieuaspecten. Ten behoeve van de keuze van de opvolger van de F-16 is een werkgroep van deskundigen van Klu en TNO ingesteld die de geluidhinder van de kandidaattoestellen onderzoekt en daarover rapporteert. In dat kader worden vertegenwoordigers van de betreffende bedrijven gevraagd zich op dit punt te presenteren, waarbij kritische vragen worden gesteld. Het rapport van de werkgroep wordt betrokken bij de keuze van het nieuwe toestel. **De voorzitter** vraagt of de aandacht voor de geluidhinder een typisch Nederlands verschijnsel is. **Dhr. Van Laarhoven** bevestigt dat Nederland op dit punt voorop loopt, maar dat er elders in Europa en tegenwoordig ook in de VS steeds meer aandacht voor is, vooral omdat er inmiddels economische belangen (afzetmogelijkheden) mee zijn gemoeid. Nieuwe toestellen hebben over het algemeen meer vermogen, hetgeen gevolgen heeft voor de geluidbelasting. Maar daar staat tegenover dat er mogelijkheden komen om te starten met een beperkt deel van het beschikbare vermogen. **Dhr. Verf** memoreert dat de vorige vergadering is geopperd om de kandidaat-toestellen te laten vliegen tijdens de open dagen van de Vliegbasis Leeuwarden, zodat de geluidproductie door eigen waarneming kan worden vastgesteld. **Dhr. Willemse** merkt op dat de Raphaël en de Eurofigher gepresenteerd zullen worden (in tegenstelling tot de JSF), maar dat tijdens open dagen geen representatief beeld gevormd kan worden van het dagelijks gebruik. Fabrikanten demonstreren bij dergelijke gelegenheden vooral de beweeglijkheid en de mogelijkheden, waarbij veel gebruik gemaakt zal worden van de naverbrander, zodat er meer geluid geproduceerd wordt dan bij regulier gebruik.

Dhr. Stormer vraagt of de Orions ook deel zullen nemen aan de open dagen. **Dhr. Willemse** antwoordt dat dit toestel wel aanwezig zal zijn, maar op de open dagen zelf niet zal vliegen.

10. **Jaarverslag 1999-2001** (toegezonden als nr. LW/01.17/9)

Dhr. Vos brengt naar voren dat hij niet gelukkig is met de in het voorwoord van de Voorzitter gedane aankondiging van een met de Staatssecretaris van Defensie te voeren discussie over de onderbenutting van de geluidszone. Hij is van mening dat het oprukken van woningbouw in de richting van de (vliegroues van) de Vliegbasis Leeuwarden ongewenst is. In dat verband noemt hij de nieuwe woonwijk van Dronrijp als voorbeeld van een ongewenste ontwikkeling. Hij voegt daaraan toe dat het feit, dat de vliegbasis de mogelijkheden niet volledig benut, niet afgestraft moet worden met een beperking van de geluidzone. Hij stelt voor om de betreffende alinea in het voorwoord te schrappen dan wel na “De discussie” in te voegen “zo die al gevoerd moet worden”. **Dhr. Deunk** stelt voor om de zijns inziens suggestieve term “onderbenutting” te vervangen door een ander term.

De voorzitter vindt de terminologie wel juist, omdat het gaat om het verschijnsel dat nu al zes jaar achtereenvolgende geconstateerd wordt dat de vergunde geluidruimte in bepaalde richtingen niet volledig wordt gebruikt. Hij acht het gewenst om hierover de discussie aan te gaan, omdat met een kleine wijziging van de kennelijk niet volledig benodigde zone de planologische beperkingen voor Wyns en Menaldum kunnen vervallen. Hiervoor is aanleiding indien de onderbenutting een structurele oorzaak heeft. De commissie wil daarover overleg voeren met de Staatssecretaris. **Dhr. Vos** blijft van mening dat er reden is om ten aanzien van het uitbreiden van woonbebouwing “de groene grens” te trekken en is in dat verband blij met de beperkingen die de geldende zones opleggen aan de omgeving. **Mevr. van Delft** merkt op dat de door dhr. Vos bedoelde Dronrijpse wijk “Fugellân” ver buiten de geluidszone van de Vliegbasis ligt, zodat dat niet kan worden genoemd als voorbeeld van een ongewenste ontwikkeling. Zij voegt daaraan toe dat een deel van Menaldum binnen de geluidszone ligt, waardoor daar beperkingen gelden, terwijl er gelet op de feitelijke geluidbelasting, geen reden voor is. Zij is eveneens van mening dat de term “onderbenutting” goed beschrijft waar het om gaat. **Dhr. Raap** sluit zich hierbij aan. **Dhr. Bakker** acht het eveneens gewenst om dit onderwerp met de Staatssecretaris te bespreken.

De voorzitter concludeert dat de tekst van het voorwoord ongewijzigd blijft en dat er voor het overige geen commentaar is op de door de secretaris opgestelde tekst van het jaarverslag. Het verslag wordt vastgesteld en kan door de secretaris worden aangeboden aan de Staatssecretaris.

11. **Verplaatsing Marinevliegbasis (Orions)**

De voorzitter merkt op dat dit onderwerp uitvoerig aan de orde is geweest in de lokale persmedia en vraagt **dhr. Van Laarhoven** een toelichting te geven op de huidige stand van zaken. **Dhr. Van Laarhoven** wijst erop dat met de agenda de recent gestelde en beantwoorde Kamervragen zijn toegezonden (als nr. LW/01.17/10a). In de 5^e nota op de Ruimtelijke Ordening is het Regeringsvoornemen betreffende de sluiting van het Marinevliegbasis Valkenburg verwoord. Defensie heeft in dat kader gesteld dat de op Valkenburg gestationeerde Orion-vliegtuigen van de Koninklijke Marine verplaatst zullen dienen te worden naar het Marinevliegbasis De Kooy bij Den Helder. Daaraan voorafgaand zijn diverse alternatieven vergeleken. Mede op aandrang van de Tweede Kamer zullen operationele, financiële en milieu-aspecten van de verschillende alternatieven in de komende periode in beeld worden gebracht. Na behandeling in de Tweede Kamer zal vervolgens definitieve besluitvorming plaatsvinden. De vliegbasis Leeuwarden is naast onder andere de vliegbases Eindhoven en Woensdrecht één van de alternatieven die in dat kader in beeld worden gebracht. Het resultaat van de politiek-bestuurlijke afweging is niet te voorspellen.

Dhr. Verf geeft een toelichting op zijn (als nr. LW/01.17/10b toegezonden) notitie over dit onderwerp. Hij acht de door Minister Pronk gegeven antwoorden op de Kamervragen aanvaardbaar, maar acht het gewenst om nu reeds het signaal af te geven dat bij een afweging van de optie De Kooy ten opzichte van bijvoorbeeld de vliegbases Leeuwarden de belangen van de omwonenden van de vliegbasis niet ondergeschikt gemaakt dienen te worden aan de belangen van de zeehonden in de Waddenzee. Indien er bij de Vliegbasis Leeuwarden sprake is van onbenutte geluidruimte, dient deze ten goede te komen van de bewoners. **De voorzitter** vraagt een reactie van de overige leden op het voorstel van dhr. Verf om hierover een brief te sturen aan Minister Pronk.

Dhr. Bennen stelt geen behoefte te hebben aan een dergelijke brief, omdat er thans geen concrete aanwijzingen zijn dat Leeuwarden gekozen zal worden. Hij is van mening dat

vooral nog vertrouwd dient te worden op de uitkomst van de afweging van de alternatieven en dat het niet zinvol is om nu onrust te zaaien. **Dhr. Stormer** sluit zich hierbij aan. Hij acht het van belang om eerst inzicht te hebben in de voor- en nadelen. **Mevr. van Delft** stelt vast dat dhr. Verf niet tegen de komst van de Orions heeft gepleit, maar er slechts op wil aandringen dat de geluidhinderproblematiek bij de beoordeling wordt betrokken. Zij kan zich echter niet voorstellen dat dergelijke aspecten niet worden meegewogen en acht derhalve het schrijven van een brief overbodig. Zij wijst op de mogelijkheid dat de omgeving van de Vliegbasis Leeuwarden voordeel zou kunnen hebben indien bij de eventuele komst van de Orions een andere, minder gewenste activiteit (bijvoorbeeld het avondvliegen) zou vervallen. **Dhr. Bakker** acht het eveneens vanzelfsprekend dat het aspect geluidhinder wordt meegewogen. Hij beschikt niet over informatie om de komst van Orions op voorhand af te wijzen. **Dhr. Deunk** en **dhr. Vos** sluiten zich aan bij de vorige sprekers. **Dhr. Veldman** wijst er op dat de commissie pas in november weer bijeenkomt. Op dat moment kan het definitieve besluit al zijn gevallen. **Dhr. Crol** merkt op dat de Defensievertegenwoordigers zich zullen onthouden van het innemen van een standpunt, omdat zij de Staatssecretaris niet kunnen vragen om de geluidhinder mee te wegen, terwijl bekend is dat daarin al is voorzien.

De voorzitter concludeert dat het voorstel van dhr. Verf niet door de overige leden van de commissie wordt ondersteund.

12. Informatie commandant over gebruik vliegbasis.

12.1 Mogelijke sluiting secundaire baan

Desgevraagd geeft **dhr. Willemse** een toelichting op de berichten betreffende de mogelijke sluiting van de secundaire baan van de Vliegbasis Leeuwarden. Het voornemen bestaat om geen fondsen meer beschikbaar te stellen voor de reconstructie. Het gevolg hiervan zal zijn dat na 2010 de baan niet meer gebruikt zal kunnen worden door de F-16. Omstreeks die tijd speelt tevens de voorgenomen opvolging van de F-16. **Dhr. Willemse** benadrukt dat de eventuele buitengebruik stelling van de secundaire baan geen gevolgen zal hebben voor de zonerings. Het is niet mogelijk de geluidruimte van de secundaire baan over te hevelen naar de hoofdbaan. De vliegbasis Leeuwarden vreest dat het hierdoor moeilijk zal worden binnen de vastgestelde zone te blijven en heeft daarom in een brief aan de Luchtmachtstaf de bestaande zorgen op dit punt verwoord.

12.2 Gebruik vliegbasis in afgelopen/komende periode

Dhr. Willemse noemt enkele belangrijke activiteiten in de komende periode. Hij wijst op de geplande open dagen en op het feit dat er staat weer een detachering in Italië op het programma staat. In de maanden oktober-november staat de oefening Frisian Flag gepland. Spreker memoreert dat de Staatssecretaris in zijn brief aan de commissie het belang van deze grootschalige oefening heeft aangegeven. **Dhr. Willemse** heeft evenwel zijn oefenstaf de opdracht gegeven het aantal starts en landingen te beperken tot het niveau van een goede reguliere vliegdag. De consequentie hiervan zal zijn dat bij een groter aantal deelnemers het aantal vliegbewegingen vanaf de Vliegbasis Leeuwarden per deelnemer beperkt zal dienen te worden. Dat kan door minder te vliegen dan wel door een deel van de vliegbewegingen uit te voeren vanaf andere vliegbases.

Mevr. van Delft vraagt om dit te concretiseren, omdat er ook bij een vermindering met één vliegtuig formeel reeds sprake is van een beperking. **Dhr. Willemse** merkt op dat er thans 40 vliegtuigen zijn gestationeerd op de Vliegbasis, waarvan onder normale omstandigheden 75% daadwerkelijk vliegt. Op een vraag van **dr. Deunk** antwoordt **Dhr. Willemse** dat de vliegbewegingen tijdens Frisian Flag meetellen in de zonerings.

Dhr. Verf is van mening dat de reactie van de Commandant van de Vliegbasis er blijk van geeft, dat er geluisterd wordt naar de opvatting van de commissie. Hij merkt dat er daadwerkelijk maatregelen getroffen worden die de hinder van de oefening beperken. **Dhr. Verf** wijst er op dat in het verleden enkele malen door hem is gepleit voor een andere opzet van de open dagen van de Luchtmacht, waarbij minder wordt gevlogen en meer nadruk is op static shows. Hij handhaaft deze opvatting en spreekt de hoop uit dat de open dagen niet alleen voor de Luchtmacht, maar tevens voor de omwonenden een succes zal zijn.

13.

Defensie Milieubeleidsnota 2000

Zoals aangekondigd geeft **dhr. Crol** een toelichting op de Defensie Milieubeleidsnota 2000. Hij merkt op dat het een interne beleidsnota van het Ministerie van Defensie is, die niet ter beoordeling is voorgelegd aan de Tweede Kamer. Wel kan de Tweede Kamer naar aanleiding van de nota vragen om over bepaalde deelaspecten nader te worden geïnformeerd. De hoofdlijnen van de uiteenzetting van **dhr. Crol** zijn weergegeven in de als bijlage bij dit verslag gevoegde notitie.

De voorzitter spreekt zijn bewondering uit voor de complete en systematische opzet van de nota. **Dhr. Bennen** wijst erop dat de uitvoering van het milieubeleid niet goed controleerbaar is, omdat de milieuvergunning van de Vliegbasis Leeuwarden geclassificeerd is en derhalve niet door andere overheden of derden kan worden ingezien. Hij bepleit vanuit het oogpunt van openbaarheid van bestuur, dat er een selectie wordt gemaakt van delen van de vergunning die wel ter inzage gelegd kunnen worden.

Dhr. Stormer oppert naar aanleiding van de door **dhr. Crol** genoemde doelstelling op het gebied van energiebesparing en de toepassing van duurzame energie de mogelijkheid om de energie die vrijkomt bij het proefdraaien op te vangen en te benutten. **Dhr. Deunk** vraagt of aan de geformuleerde beleidsdoelstellingen ook jaarlijkse uitvoeringsprogramma's en rapportages zijn gekoppeld. **Dhr. Crol** antwoordt dat de Staatssecretaris over de uitvoering van de diverse aspecten van de Defensie Milieubeleidsnota regelmatig rapporteert aan de Tweede Kamer. **Dhr. Deunk** pleit ervoor om niet slechts incidenteel per thema, maar juist structureel en integraal te rapporteren. **Dhr. Crol** antwoordt dat er per onderdeel, zoals bijvoorbeeld de Vliegbasis Leeuwarden in het kader van de milieuvergunning en het daaraan gekoppelde milieuzorgsysteem overeenkomstig de door **dhr. Deunk** bedoelde wijze wordt gewerkt. De Defensie Milieubeleidsnota heeft een meer overkoepelend karakter. Ten aanzien van de classificatie van de milieuvergunningen merkt **dhr. Crol** op dat in het Inrichtingen en Vergunningenbesluit van de Wet Milieubeheer is geregeld dat in verband met Staatsbelangen de vergunningen van bepaalde categorieën objecten een geclassificeerd karakter hebben. Deze vergunningen worden evenwel door het Ministerie van VROM gecontroleerd en gehandhaafd. In sommige gevallen wordt wel een zogenaamde "tweede tekst" beschikbaar gesteld aan de gemeentebesturen.

De voorzitter is van mening dat de commissie niet op de stoel van de Tweede Kamer moet gaan zitten en dankt **dhr. Crol** voor zijn heldere uiteenzetting.

14. Rondvraag:

- * **Dhr. Vos** merkt op dat hij tijdens de vorige vergadering kritiek heeft geuit op het feit dat om technische redenen in 2000 slechts éénmaal een vliegbaanregistratie is gehouden. Hij mist deze kritische opmerking in het jaarverslag. **De secretaris** zal nagaan of het jaarverslag op dit punt kan worden aangevuld.
- * **Dhr. Stormer** stelt dat het Ministerie van Defensie enkele jaren geleden van een boer grond heeft aangekocht aan de zuidzijde van de vliegbasis ten behoeve van de aanleg van een geluidwal tegen geluidhinder van blaffende honden. Hij vraagt waarom deze wal nog steeds niet is aangelegd. **Dhr. Mudde** antwoordt dat de bedoelde grond in het kader van een kavelruil met de gemeente Leeuwarden in eigendom is verworven. De doelstelling was evenwel niet de aanleg van een geluidwal, maar de verbetering van de periferiebeveiliging. **Dhr. Stormer** stelt dat het wellicht toch zinvol is om een dergelijke wal aan te leggen.
- * **Dhr. Stormer** maakt melding van een memo van de Dienst Stadsontwikkeling aan Wethouder Hafkamp, waarin is aangegeven dat vanwege Staatsgeheim geen cijfers over kerosinedampen kunnen worden verstrekt. **Dhr. Crol** kan de opmerking niet plaatsen. Defensie houdt geen registratie van kerosinedampen bij en kan deze dus ook niet geheim houden. Hij wijst erop dat enige tijd geleden wel onderzoek is verricht naar de emissie van vliegtuigen in de omgeving van de vliegbasis. De resultaten van dat onderzoek zijn aan de commissie verstrekt.
- * **Dhr. Stormer** meldt dat hem de laatste tijd klachten bereiken over het gebruik van een trekvliegtuigje bij het zweefvliegen vanaf de vliegbasis. **Dhr. Willemse** antwoordt dat in verband met de MKZ-crisis enige tijd bij het zweefvliegen geen gebruik gemaakt kon worden van de in het grasland van de vliegbasis opgestelde lier. Omdat de beperkingen van de MKZ-crisis inmiddels zijn opgeheven, verwacht hij dat

- ook de hinder vanwege het trekvliegtuigje minder zal worden.
- * **Dhr. Stormer** merkt op dat hij enkele jaren geleden dankbaar gebruik heeft gemaakt van de uitnodiging van de commandant om de open dagen van de Koninklijke Luchtmacht te bezoeken. Wel vond hij het jammer dat de uitnodiging de vrijdag betrof, omdat op die dag een deel van de stands nog opgebouwd moest worden. **Dhr. Willemse** antwoordt dat de uitnodiging dit jaar weer de vrijdag zal betreffen, maar dat ditmaal de stands eerder zullen worden ingericht.
 - * **Dhr. Willemse** memoreert dat dit de laatste maal is dat hij een vergadering van de COVM heeft bijgewoond en spreekt een dankwoord uit. **Dhr. Crol** sluit zich bij de woorden van dhr. Willemse aan. **De voorzitter** bedankt de beide heren voor hun inbreng in de afgelopen periode

15. **Sluiting:**

De voorzitter sluit de vergadering.